

Het moet swingen

‘Met Edwin werken is geen harde vloerbedekking, maar fluweel,’ zegt pianist Lex Jasper, die sinds ruim een halve eeuw akkoorden in diens bijzijn uit zijn manchetten schudt.

‘Natuurtalenten zijn schaars, maar dat is de categorie waar Edwin in valt. De songs komen bij hem recht uit het hart, sterker nog: tot uit zijn tenen. Dat maakt hem authentiek,’ vindt drummer en vibrafonist Frits Landesbergen, sinds een jaartje of veertig *buddy* op en buiten de Bühne.

‘Edwin wordt ten onrechte ingedeeld bij het lichte genre,’ stelt big band-leider Konrad Koselleck. Sinds 2006 kiest de zanger zijn orkest onregelmatig als klankdecor. ‘Hij is een fenomeen van internationale klasse. Muziek geeft toegang tot de ziel. Bij toneel kun je de ogen dichtdoen, maar aan een *groove* die de ruimte vult, kan niemand ontsnappen. Edwin maakt meesterlijk gebruik van dat gegeven. Door zijn performance weet hij muzikale werelden met elkaar te verbinden.’

De impact van zo’n ‘avondje jazz’ werd lyrisch verwoord in de recensie van het lenteconcert die de *Weekendkrant voor de Duin- en Bollenstreek* in 2003 afdruckte. Kop: ‘Edwin Rutten zet zaal op zijn kop in jazzclub Perdido.’ Eerste alinea: ‘Je hebt van die muzikanten die zonder een noot te hebben gespeeld of gezongen de zaal al bij voorbaat weten te bewerken met een enthousiast en feestelijk gevoel. Edwin Rutten is zo iemand. Een beweeglijke en aanstekelijke persoonlijkheid die de zaal in no time weet te boeien. Een man die zijn nummers altijd afwisselend, vlot en meeslepend brengt. Het publiek werd direct besmet door zijn enthousiasme en klapte spontaan mee. Een trouwe bezoeker en jazzkenner zei dit toch wel de beste jazzavond van het seizoen te vinden. Het spontane en speelse karakter van de voormalige Ome Willem werd tijdens de derde sessie nog eens extra benadrukt. Hij daagde een bezoeker uit het podium te betreden en een nummer te zingen. Humoristische kwinkslagen, grappen en grollen wisselden elkaar in hoog tempo af, zoals tijdens de song: *Still crazy after all those beers*.

Het publiek bleef laaiend enthousiast en een groot deel van de aanwezigen ging in de laatste set helemaal uit haar dak. Swingend en dansend werd een hele succesvolle avond van Perdido afgesloten.'

'Wie geen jazzliefhebber was, werd het ter plekke', signaleerde het *Leidsch Dagblad*. 'Het applaus duurde minutenlang en de musici kwamen zonder toegift niet weg.'

Wat heeft Edwin Rutten dat andere performers niet hebben?

'Je had rond 1970 twee clubs in Groningen: Déja Vu en C'est ça,' herinnert zich pianist Lex Jasper. 'Die clubs hadden verschillende eigenaren, maar leken ontzettend op elkaar. Wat hij kan, kan ik ook, zullen die bazen hebben gedacht. Ik heb daar veel gespeeld met Edwin en saxofonisten als Ferdinand Povel, Ruud Brink en Piet Noordijk. De club bestelde ons orkest voor een aantal optredens en daar werd dan per keer een solist bij gezocht. Edwin was in die tijd al een grote naam. Hij kwam, zag en overwon. Toen we de eerste keer samen een concert zouden gaan doen, kenden we elkaar niet, maar vanaf de eerste maten klikte het enorm. Ik zou haast zeggen: het was liefde op het eerste gezicht. We hadden dezelfde opvattingen over muziek, dweepten met hetzelfde repertoire, spiegelde ons aan dezelfde voorbeelden. Hij zong relatief onbekende nummers die ik nooit met anderen heb gespeeld, zoals *Nina Never Knew*.' Jasper becijferde dat hij in zijn lange loopbaan minstens tweehonderd zangeressen begeleidde en slechts enkele tientallen zangers, want daar zijn er aanzienlijk minder van. Hij speelde niet uitsluitend jazz, maar ook bij Lee bij Towers en cabaretprogramma's van Paul van Vliet zat hij achter het klavier. 'Ontzettend gelachen. Op een avond zat Edwin bij een voorstelling van Paul van Vliet in de zaal. Het zal slechts weinigen zijn opgevallen, maar Edwin hoorde wel degelijk dat ik kans zag om in elk liedje een verwijzing naar *Deze vuist op deze vuist* te verwerken.'

Waarom hij op zijn veertiende begon met het zingen van jazzliedjes zou de zanger niet meer weten. 'Ik vond het gewoon

lekker. Ik zong wat ik thuis ook hoorde: Nat King Cole en Frank Sinatra. "Typisch Mel", zei iemand die me hoorde zingen. Ik dacht dat hij een bepaalde stijl bedoelde, maar het ging over Mel Tomé. Daar ben ik toen naar gaan luisteren, daar ben ik wel door beïnvloed.' Nog mag hij zich graag door de stem van deze zanger laten oppeppen als hij per auto onderweg is naar een optreden. De big band van Count Basey is ook effectief. Ander ritueel: de zangoefeningen die zijn Annett hem leerde. Een half uurtje, zodat de stembanden opgewarmd zijn als hij het podium opgaat.

'Raakvlakken', daar begint ook vibrafonist en slagwerker Frits Landesbergen over als hij zijn veertig jaar vriendschap en samenwerking met kompaan Edwin verklaart. 'Het moet swingen.' Mel Thormé is een gedeelde favoriet. 'Als er een klik is, ga je elkaar vaker opzoeken en met toenemend plezier samen spelen. In 1993 maakten bassist Edwin Corzilius en ik onze eerste cd met Edwin, *That's All*. In 2005 gevolgd door *Keep Me Warm*, met pianist Jean Louis van Dam en een paar blazers erbij. We putten veel uit *The Great American Book*, de basis waar je als jazzmuzikant steeds op terugvalt, op dat plaatje deels met Nederlandstalige bewerkingen. *A Foggy Day* speelde zich bij ons niet in Londen, maar in Amsterdam af. Een zanger heeft twee mogelijkheden: óf je gaat proberen commercieel succes te halen, dan moet je misschien concessies doen aan de muzikale aanpak, óf je gaat voor je eigen identiteit. Edwin koos voor het laatste, hij heeft altijd zijn muzikale keuzes voorop gesteld. Hij volgt de stem van zijn hart. Als ik hem spreek, loopt hij altijd over van enthousiasme: hij vertelt dat hij bezig is met dit en dat en hij vindt het allemaal hartstikke leuk om te doen. Die geestdrift is zijn drijfveer.'

'Je kunt hem niet tot Ome Willem reduceren, hij past in geen enkel hokje,' vindt de Duitse jazzmusicus, pianist, componist, arrangeur en orkestleider Konrad Koselleck die in Nederland woont sinds hij (van 1992 tot 1998) aan het conservatorium van Hilversum studeerde. Hij mag toehoorders graag verrassen met een breed palet aan grillige klankkleuren en onverwachte combinaties: swingende jazz, rock, wereldmuziek, een aria uit Mozarts *Koningin*

van de nacht in een Zappa-achtig arrangement. Geen entourage waar elke vocalist zich op zijn of haar gemak voelt, maar met Edwin pakte de samenwerking zich meteen tot wederzijds genoeg uit. 'Ik vroeg hem in 2006 om mee te doen in The Sugar Factory in Amsterdam waar we met de big band één vaste avond per maand speelden. Ik nodigde daar steeds een andere gast voor uit,' zegt Koselleck. 'Claron McFadden, Jeroen Zijlstra, Ellen ten Damme, Edwin Rutten, voor mij zijn dat fenomenen van een internationale klasse. Samen verkenden en verlegden we grenzen. Mijn jazzband is *open minded*, maar met Ellen ten Damme werken hield in dat we ons ook songs van Rammstein, Nina Hagen, Hildegard Knef en Marilyn Monroe eigen moesten maken. Dat ik Ellen vroeg, was een gevolg van het werken met Edwin. Via hem kwam ik tot het inzicht dat de jazz artiesten nodig heeft die publieksgroepen weten aan te spreken die anders niet gauw naar deze muziek zouden luisteren. Toen Robbie Williams een plaat maakte met liedjes van Frank Sinatra waren er mensen die riepen dat een popzanger zich verre van dat repertoire dient te houden. Dat vind ik zo kortzichtig. Jazzliefhebbers zouden er juist blij mee moeten zijn dat hun favoriete muziek een breder bereik krijgt.'

Hoewel Edwin in zijn jonge jaren bij de Gold Coast Combo het slagwerk bediende en als Ome Willem op de trommels sloeg, zou hij zichzelf geen drummer willen noemen. Een enkele keer kruipt hij tijdens een concert achter het instrumentarium, 'maar meer als act.' Als slagwerker Frits Landesberger opstaat om het 'flessenrek' (zijn vibrafoon) te bespelen, stapt Edwin soms af op het onbeheerde drumstel. 'Dan draait Frits zich plotseling wantrouwend naar me om en kijk ik fluitend omhoog, een komische sketch voor twee heren. Zodra hij even niet oplet, begin ik een potje te drummen. Ik let wel op wat voor stuk het is, als het een vijfkwartsmaat is, begin ik er niet aan. Het moet in vieren en swingen, dat kan ik wel.'

Iedereen zegt het: zijn kwaliteiten als jazzzanger staan buiten kijf, maar hij zou in de jazz stellig nóg meer hebben bereikt als hij zich tot dat genre had beperkt. 'Edwin is een enorm talent en

een ontzettend goede zanger zoals er in Europa, let wel: Europa, slechts weinig rondlopen,' vindt pianist Lex Jasper. 'Maar dat weet het publiek niet omdat hij zoveel dingen doet. Een kampioen hardlopen is wereldberoemd, maar een tienkamper die op verschillende onderdelen hoog scoort, is veel minder bekend. Het probleem met Edwin is dat hij veel dingen te goed kan. Ik heb met Clark Terry, Phil Woods en James Moody gewerkt, ik heb Bill Evans goed gekend, belangwekkende jazzmusici die van alles hebben aangepakt om een boterham te verdienen: feestavonden, cabaret, achtergrondmuziek in bars. Als pianist word je er beter van als je je niet tot één genre beperkt, maar zeker vroeger dachten de jazzpuristen daar anders over.'

Heel herkenbaar, vindt Frits Landesbergen. Zijn echtgenote Joke Bruijs zong meer dan verdienstelijk jazz, maar haar ruime actieradius – acteren, cabaret, tv-series – stond een doorbraak op jazzpodia in de weg. Muzikale veelzijdigheid wordt niet alomteweerd, ondervond hij. 'Critici vonden dat ik moest kiezen: vibrafoon óf drums. Maar als ik zou vinden dat ik op een van beide instrumenten beneden het vereiste niveau presteer, had ik die keuze al lang gemaakt.'

Het is een discussie die Edwin Rutten al een halve eeuw geleden voorbij zag komen. 'Ik zong jazz, maar daarnaast ging ik Nederlandstalige covers van Engelstalige popsongs zingen. Dat werd niet door iedereen begrepen. Jazzliefhebbers vonden het raar dat ik populaire liedjes ging zingen. En de achterban van de fanclub die vanwege mijn hits was opgericht, snapte niet waarom ik zulke ingewikkelde liedjes zong. Ze dachten dat ik de tekst niet kon onthouden. Babeloeba, wat is dat voor gekkigheid? Ze hadden geen idee wat *scatting* was.'

Naarmate de tijd voortschrijdt, manifesteert hij zich minder als vocalist bij jazzconcerten, al zingt hij op zijn tachtigste gewoon door terwijl voorbeelden als Mel Tormé (op z'n 74e overleden) en Frank Sinatra (overleden op z'n 82e) op die leeftijd al lang niet meer meededen. De entourage is niet van belang. Het komt voor dat hij in

één week zowel een zaaltje met veertig toehoorders bezingt als een theater met achthonderd zitplaatsen.

Op een warme zaterdagavond in mei 2022 staat hij met gitarist Vincent Koning, bassist Noah Nicoll en saxofonist Marco Kegel in de schijnwerpers van het YMCA-centrum in Scheveningen, waar zich één keer per maand het evenement Podium aan Zee voltrekt. Het repertoire is overwegend Engelstalig, met een paar Nederlandse evergreens van de lp *Rutten Troef*, naar de zanger verzekert geserveerd 'op een bed van swing met ballads en up-up tempo's.'

Onder de tachtig bezoekers bevindt zich François van der Anker (1955), die twaalf jaar verbonden was aan het *Opera Magazine*. In die hoedanigheid kreeg hij te maken met Annett Andriessen, die als directeur van het Internationaal Vocalisten Concours (van 2007 tot 2018) 'heel serieus met muziek bezig was'. Leerzaam, want via dit contact duurde niet lang of Van der Anker omarmde 'met hetzelfde bulderende enthousiasme als Edwin' zowel de jazz als zijn oorspronkelijke passie, het klassieke genre.

'Hij bestrijkt het totale spectrum,' vindt hij. 'In klassieke zang wordt elk nootje uitgeschreven, de frasering en tekstbehandeling in de jazz staan daar diametraal op. Edwin is in staat om al die verschillende stijlen op hun merites te beoordelen. Ik kom wel eens bekende mensen tegen die alleen maar op zenden staan, nooit luisteren en nooit een vraag stellen. Ik had Annett een paar keer geïnterviewd. Voordat ik Edwin voor het eerst ontmoette, dacht ik dat hij wel weer zo'n BN'er zou zijn die alleen over zich zelf praat, maar dat vooroordeel bleek al bij het uitwisselen van een paar zinnen niet te kloppen. Hij speelt met dat imago van hem, maar het is geestig, niet parmantig van: kijk mij eens even. Hij staat met hetzelfde gemak in een jazzclub als in Klokhuis met een wit gezicht bij een orgeltje te zingen.'

Gaandeweg ging Edwin naast zijn vele bezigheden de educatie er steeds nadrukkelijker bij doen, stelde Van der Anker vast. 'Daar is hij een meester in, mensen enthousiasmeren, deuren openen, iets bijbrengen. Dat deed hij met die kinderprogramma's,

maar ook als muziekdocent en maker van *Muziekwijzer* op Radio 4.
Daar kon je als luisteraar zelfs een diploma winnen.'